

Ny familiepolitisk giv med ny regjering?

Frode Thuen

Senter for kunnskapsbasert praksis, Høgskolen i Bergen

Etter åtte år med total neglisjering fra de rødgrønne håper mange av oss at den nye regjeringen vil vise vilje til å satse på forebyggende tiltak på familiefeltet. Det trengs.

ILLUSTRASJON: SIMEN AUGUST ASKELAND

DEBATT: FAMILIEN

Mer enn 20 000 barn opplever hvert år at foreldrene går fra hverandre. For de aller fleste av disse barna innebærer det en stor sorg – en sorg de gjerne bærer med seg livet igjennom. Og de som ikke selv har opplevd et foreldrebrudd, bekymrer seg ofte for at det kan skje før eller siden. Faktisk er det nettopp det dagens barn og unge frykter aller mest – at foreldrene skal gå fra hverandre. Vi vet også at foreldrebrudd dobler risikoen for en lang rekke psykiske og sosiale problemer hos barna. Og risikoen vedvarer til barna selv er blitt godt voksne. Ikke nok med det: foreldrebrudd kommer uforholdsmessig ofte i tillegg til andre kjente risikofaktorer for barns utvikling, slike som omsorgssvikt, overgrep og voldsopplevelser, og har da en tendens til å forsterke de negative effektene av disse.

Tap

Foreldrebrudd i seg selv gir ikke nødvendigvis opphav til langvarige problemer, men alt det som et brudd ofte fører med seg i form av vedvarende konflikter mellom foreldrene, en mer ustabil familiesituasjon, flytting fra nærmiljøet, lavere levestandard, dårligere oppfølging fra foreldrenes side, eller at én eller begge foreldrene får psykiske problemer i etterkant av bruddet, kan ha langtrekkende konsekvenser. Men også i de tilfellene hvor det hele foregår uten dramatikk og der foreldrene samarbeider godt, vil barna ofte ha en sterk tapsopplevelse. «Vi er ikke lenger en familie» er en typisk kommentar. Underforstått: forestillingen om familien som et «vi» er smadret. Kanskje også troen på forpliktende og livslange forhold. I alle fall vet vi at barn som har skilte foreldre, selv vil bli skilt mye oftere i voksen alder enn de som vokser opp sammen med begge foreldrene.

Jeg håper den nye regjeringen vil ta et klarere og modigere standpunkt i familiepolitikken; ved å erkjenne at det ideelle for barn er å vokse opp med begge sine foreldre

Mer lykke utenfor?

Til tross for alt dette kan brudd noen ganger være å foretrekke fremfor et nedbrytende samliv. Også av hensyn til barna. Ja, i noen tilfeller ønsker barna at foreldrene flytter fra hverandre. Og det er nok få som vil tilbake til den tiden da det var forbundet med synd og skam, og i mange tilfeller også økonomisk ruin, å skille seg. Likevel: i langt de fleste tilfellene ønsker ikke barna at foreldrene skal flytte fra hverandre. Tvert imot: det er ingenting de ønsker mer enn at foreldrene skal finne ut av det med hverandre. Og i de fleste tilfellene er samlivsbrudd en dårlig løsning for familien sett under ett – fordi det den ene parten vinner (svært ofte er det bare én av partene som vil ut), kan knapt nok veie opp for alt det de øvrige i familien taper. Når vi i tillegg vet at ekteskap nummer to og tre er minst like problemfylte og ustabile som det første, er det all grunn til å stille spørsmål ved om vi egentlig finner mer lykke utenfor samlivet. Kanskje er det lettere å bli lykkelig innenfor, hvis vi bare klarer å finne ut av problemene. Og kanskje kunne mange samlivsbrudd vært unngått hvis paret hadde fått hjelp til å finne ut av problemene sine på et tidlig tidspunkt.

Redusere partnervold

Vi vet i alle fall at samlivsstyrkende tiltak, eller såkalte samlivskurs, kan ha stor verdi. I undersøkelser av de best dokumenterte samlivskursene har man påvist en halvering av antall samlivsbrudd i de neste fire til fem årene, og en generell økning i tilfredshet med parforholdet. I forhold til spesielle grupper, blant annet militærfamilier, har man påvist enda sterkere forebyggende effekter. I den senere tid har det dessuten kommet god dokumentasjon på at slike tiltak også kan bidra til å redusere partnervold. Dette er svært interessant, for hvis vi kan forebygge vold i nære relasjoner ved å hjelpe vanlige par til å kommunisere og løse problemer på en mer hensiktsmessig måte, vil vi sannsynligvis også hindre mange av de alvorlige voldsepisodene som vi vanligvis forbinder med kvinnemishandling. I tråd med de rødgrønnes manglende interesse for samlivsstyrkende tiltak, er ikke dette nevnt som et aktuelt tiltak i den storstilte handlingsplanen mot vold i nære relasjoner som regjeringen fikk ferdigstilt før de ble avløst, og som trer i kraft nå i 2014. Til tross for at planen understreker betydningen av å drive primærforebyggende arbeid, og til tross for at den nevner en rekke konkrete måter dette arbeidet kan foregå på, har man altså utelatt et av de få tiltakene som faktisk har dokumentert voldsforebyggende effekt. Det er mer enn underlig.

Det som virker

Det som må til hvis vi virkelig vil satse på forebyggende familievern, er at vi må få mer kunnskap om hva som virker, og at vi må satse mer på de tiltakene vi vet virker. På nær sagt alle andre samfunnsområder har vi egne statlige forskningsentre eller kompetansesentre som har ansvar for å utvikle ny kunnskap og sørge for at den beste kunnskapen blir tatt i bruk. Bare ikke innenfor familievernet. Barnevernet har til sammenligning fem regionale kompetansesentre, i tillegg til et stort nasjonalt forskningsenter. Denne åpenbare underprioriteringen av familievernet kan vanskelig forstås på faglig grunnlag. Spesielt ikke når vi vet at det som skaper mest trygghet for barn, er velfungerende foreldre som har det bra med hverandre. Det er kanskje mer nærliggende å tenke at det finnes ideologiske motiver; at man har vegret seg for virkelig å satse på tiltak som har som mål å styrke familiene og forebygge samlivsbrudd, fordi man hele tiden har villet balansere hensynet til barna opp mot kvinners rett til å gå ut av undertrykkende samliv. Og for ikke å legge steiner til byrden for alle de foreldre og barn som allerede har opplevd samlivsbrudd og som lever i splittede familier, har man underkommunisert gevinstene for barn ved å vokse opp sammen med begge foreldrene.

Min utfordring: Parsjekk

Jeg håper den nye regjeringen vil ta et klarere og modigere standpunkt i familiepolitikken; ved å erkjenne at det ideelle for barn er å vokse opp med begge sine foreldre, samtidig som man er villig til å satse på det forebyggende familievernet slik at foreldre virkelig kan få den hjelpen de trenger, når de først trenger den. I den forbindelse vil jeg utfordre barneministeren til å utvikle en ordning hvor alle småbarnsforeldre som lever sammen, får tilbud om en rask og enkel sjekk av parforholdet. En lignende ordning er nå under utprøving i USA under betegnelsen «Marriage Checkup» og i Danmark, hvor det kalles «Parsjekk». Hensikten er å fange opp risikofaktorer for problemutvikling på et tidlig stadium, gjerne før paret selv har erkjent at de trenger hjelp, og sette inn tiltak som kan hindre at problemene utvikler seg. Her jobber parterapeutene etter en tilsvarende modell som tannlegene, ved at man innkaller pasientene til en rutinesjekk en gang i året eller annethvert år. På denne måten senkes terskelen for å ta kontakt med familievernet, og man vil kunne komme i gang med behandling – hvis det er behov for det – mye tidligere enn ellers. For det vanlige er at man venter med å ta kontakt til problemene er blitt så uhåndterlige at man ikke finner ut av det på egen hånd. Og da er

det dessverre ofte for sent til å redde forholdet. Tilbud om regelmessig parsjekk vil imidlertid kunne gjøre en betydelig forskjell, viser erfaringene fra USA. Så langt er de særdeles oppløftende; det har ikke forekommet en eneste skilsmisse blant alle de parene som har deltatt i «Marriage Checkup» etter to år, mens 13 prosent av parene i kontrollgruppen har flyttet fra hverandre. Så her er det god grunn til optimisme med hensyn til muligheten av å forebygge samlivsbrudd.

Å leve sammen er noe av det mest krevende vi gjør, og noe av det mest givende. Og for barna er det få ting som er viktigere i livet enn at foreldrene deres har det bra sammen. Derfor er det mitt håp at vi endelig kan få en regjering som virkelig vil satse på at foreldre faktisk kan klare å leve godt sammen.